

Explaining the social consequences of the growth of informal settlements in Eslamshahr

Zahra Karmi Jozani¹, Ali Noori Kermani^{2*} And Azita Rajabi³

¹ PhD student, Department of Geography and Urban Planning, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

² Assistant Professor, Department of Geography and Urban Planning, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

³ Associate Professor, Department of Geography and Urban Planning, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p>Article type: <i>Research Article</i></p> <p>History Article: Received: 13 December 2023</p> <p>Revised: 23 December 2023</p> <p>Accepted: 23 December 2023</p> <p>Keywords: <i>social consequences, Informal settlements, neighborhoods informal accommodation, Eslamshahr</i></p>	<p>Introduction: Today, one of the major destabilizing urban challenges is a type of urbanization with acute problems of informal settlement or marginalization. One of the most obvious manifestations of the rapid growth of urbanization is the formation of informal settlements in many developing countries, including Iran, which has become a symbol of urban poverty.</p> <p>Objectives: This research has been carried out in order to investigate the indicators and dimensions of social consequences caused by the growth of informal settlements in eslamshahr and to provide a model to control and solve them.</p> <p>Methods: This research is practical in terms of targeting and in terms of descriptive-analytical method. In order to collect data and information, two methods of library-documents and field method of survey have been used. The statistical population of the current research includes experts and active managers in the field of urban management in eslamshahr.</p> <p>Results and Discussion: The findings indicated that the growth of informal settlements has a direct, positive and significant effect on the social consequences caused by the growth of informal settlements. Also, since the correlation coefficient (standard coefficient) between the two variables is equal to 0.75, it can be concluded that the growth of informal settlements has a direct, positive and significant effect on the social consequences caused by the growth of informal settlements, and the intensity of this effect (0.75).</p> <p>Conclusion: Based on the focal correlation results, the index of economic issues with a %35 influence on the total of other variables has been ranked first. In addition, based on the analysis, the highest degree of correlation in the indicators can be seen between health issues and welfare facilities and leisure time in the informal settlements of eslamshahr</p> <p>Highlight:</p> <ul style="list-style-type: none"> The situation of informal settlements in Eslamshahr has a relatively long way to reach the desired situation, and this will not be possible except with the efforts of the governing institutions such as the municipality and relevant organizations and citizens.

Cite this article:

Karmi Jozani, Z., Noorikermani, A., Rajabi, A. (2023). Explaining the social consequences of the growth of informal settlements in eslamshahr. *Organization of Space Economy*, 1(2), 51-65.

© The Author(s)

تبیین پیامدهای اجتماعی ناشی از رشد محلات اسکان غیررسمی در اسلامشهر

زهرا کرمی جوزانی^۱، علی نوری کرمانی^{۲*}، آریتا رجیبی^۳

۱. دانشجوی دکتری گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
۲. استادیار، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
۳. دانشیار، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

مشخصات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	بیان مسئله: امروزه یکی از چالش‌های عمده ناپایدار کننده شهری، گونه‌ای شهرنشینی با مشکلات حاد موسم به اسکان غیررسمی یا حاشیه‌نشینی است. یکی از بارزترین نموده‌های رشد سریع شهرنشینی، شکل‌گیری سکونتگاه‌های غیررسمی در بسیاری از کشورهای در حال توسعه و از جمله ایران است که به نمادی از فقر شهری بدل شده است.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۹/۲۲	هدف: این پژوهش در جهت بررسی شاخص‌ها و ابعاد پیامدهای اجتماعی ناشی از رشد محلات اسکان غیررسمی در اسلامشهر و ارائه الگویی جهت کنترل و رفع آن‌ها صورت گرفته است.
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۱۰/۲	روش: این پژوهش از لحاظ هدف‌گذاری کاربردی و از لحاظ روش توصیفی-تحلیلی است. جهت جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات از دو روش کتابخانه‌ای - اسنادی و روش میدانی از راه پیمایش استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل متخصصین و مدیران فعال در حوزه مدیریت شهری در اسلامشهر می‌باشند.
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۲	یافته‌ها و بحث: یافته‌ها حاکی از آن بود که بین رشد محلات اسکان غیررسمی با پیامدهای اجتماعی ناشی از رشد محلات اسکان غیررسمی تأثیر مستقیم، مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین چون ضریب همبستگی (ضریب استاندارد) بین دو متغیر برابر با ۰/۷۵ شده است، پس می‌توان نتیجه گرفت که رشد محلات اسکان غیررسمی بر پیامدهای اجتماعی ناشی از رشد محلات اسکان غیررسمی دارای تأثیر مستقیم، مثبت و معناداری است و شدت این تأثیر (۰/۷۵) می‌باشد.
کلیدواژه‌ها: پیامدهای اجتماعی، سکونتگاه‌های غیررسمی، محلات اسکان غیررسمی، اسلامشهر	نتیجه‌گیری: بر اساس نتایج همبستگی کانونی، شاخص مسائل اقتصادی با میزان تأثیرگذاری ۳۵٪، بر مجموع متغیرهای دیگر، در جایگاه نخست قرار گرفته است. در ضمن بر اساس تحلیل‌ها، بیشترین میزان همبستگی در شاخص‌ها، میان مسائل بهداشتی و سلامت و بعد امکانات رفاهی و اوقات فراغت در محلات اسکان غیررسمی اسلامشهر دیده می‌شود.
	نکات برجسته: <ul style="list-style-type: none">• وضعیت محلات اسکان غیررسمی در اسلامشهر تا نیل به وضعیت مطلوب راه نسبتاً زیادی دارد و این جزء با تلاش‌های نهادهای حاکمیتی مانند شهرداری و سازمان‌های مربوطه و شهروندان امکان‌پذیر نخواهد بود.

ارجاع به این مقاله: کرمی جوزانی، زهرا، نوری کرمانی، علی و رجیبی، آریتا (۱۴۰۲). تبیین پیامدهای اجتماعی ناشی از رشد محلات اسکان غیررسمی در اسلامشهر، ساماندهی اقتصاد فضا، (۲)، ۶۵-۵۱.

بیان مسئله

امروزه نزدیک به یک سوم جمعیت جهان در مناطق حاشیه‌ای و سکونتگاه‌های غیررسمی زندگی می‌کنند (Dubovyk & et al., 2011: 235). سکونتگاه‌های غیررسمی پدیده‌ای گذرا می‌باشد و دارای ابعاد محدودی نیست و نشان‌دهنده ناکارآمدی برنامه‌ریزی‌ها و سیاستگذاری‌های متداول شهری است که اقدامات و رهیافت‌های نوینی را می‌طلبد. از سوی دیگر، این سکونتگاه‌ها برای درصد بالایی از جمعیت شهری کشورهای در حال توسعه سرپناه ایجاد می‌کند (Parker & Moore, 2008: 317). به طوری که همزمان با افزایش جمعیت و رشد شهرنشینی سریع در کشورهای در حال توسعه، نظام زیستی این سکونتگاه‌ها با چالش‌ها و مشکلات بسیاری به‌ویژه در زمینه مسائل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، کالبدی و زیست‌محیطی مواجه شدند (Appleyard et al., 2019: 2). همچنین تحولات نشأت گرفته از ظهور جوامع مدرن که با رشد سریع شهرنشینی همراه بوده است، به ظهور الگویی از شهری شدن در قالب پیدایش حاشیه‌ها منجر شده است (رضایی و کمانداری، ۱۳۹۳: ۱۸۰). حاشیه‌نشینان را در معنای عام شامل تمام کسانی می‌دانند که در محدوده اقتصادی شهر ساکن هستند ولی جذب اقتصاد شهری نشده‌اند (مویدفر و همکاران، ۱۳۹۷: ۹۸). جای تردید نیست که در فرایند جهانی سازی، جمع‌کثیری از شهروندان به حاشیه رانده شده و از بسیاری از حمایت‌های اجتماعی نیز محروم می‌شوند. از طرفی دیگر، حاشیه‌نشینی بیانگر نابرابری است که در آن طبقات مسلط اقتصادی - سیاسی به طور منظم و مداوم گروه‌ها و طبقات تحت نفوذ و حاکمیت خود را از برخورداری منابع، منافع و امتیازات عمده اقتصادی، اجتماعی و سیاسی محروم می‌دارند، موانع پیش‌پاگذارد شده برای جدایی گروه‌های حاکم و محکوم اقتصادی و سیاسی نابرابری‌ها را دائمی کرده و افسار پایین به لحاظ اقتصادی - سیاسی و اجتماعی به حاشیه رانده می‌شوند (Carrilho & Trindade, 2022: 2).

هرچند پیشینه حاشیه‌نشینی به درازای عمر شهر نشینی است، این عوامل سبب هجوم مهاجران و تازه واردان به نقاط شهری و پیشی گرفتن رشد سکونتگاه‌های غیررسمی بر رشد امکانات، فرصت‌ها و در نتیجه به انفجار شهری در جهان منجر شد و بخشی از این جمعیت شهری نتوانستند استانداردهای لازم برای زندگی شهری را تأمین کنند (رضایی و کمانداری، ۱۳۹۳: ۱۸۰). سکونتگاه‌های غیررسمی یکی از رایج‌ترین اشکال شهرنشینی در کره زمین هستند که یک سوم کل شکل شهری را تشکیل می‌دهند. تا اواسط قرن بیست و یکم، انتظار می‌رود تا سه میلیارد نفر در محیط‌های شهری غیررسمی زندگی کنند (Samper & Liao, 2023: 2). ساکنین مناطق حاشیه‌ای به دلیل جمعیت زیاد، وجود نابرابری، ساختار نامناسب شغلی، نبود تسهیلات خدماتی و بهداشتی، مسکن نامناسب، پایین بودن سرمایه فرهنگی، ضعف امنیت و... به شدت از کاهش سرمایه اجتماعی و اشاعه روز افزون محرومیت نسبی که در مقایسه با مناطق متن شهر وجود دارد رنج می‌برند و روز به روز به اشاعه آسیب‌های اجتماعی در این مناطق افزوده می‌شود. آسیب‌هایی که در صدر آن‌ها بیکاری، فقر، اعتیاد، فروش مواد مخدر، سرقت و نزاع و... می‌باشد. بنا بر بسیاری از اظهارات مسئولین حدود ۷۵ درصد از مجرمین، ساکنین حاشیه‌نشین شهرها بوده که این خود تأکید کننده این فرضیه است که این مناطق از لحاظ بوم‌شناختی خود مستعد کجروی و تشدید انحرافات اجتماعی هستند (استلاجی و حسین‌زاده، ۱۳۹۵: ۸۶).

امروزه ۴۸ هزار هکتار سکونتگاه غیررسمی در ایران وجود دارد که جمعیتی بالغ بر ۱۱ میلیون نفر در این بخش‌ها ساکن می‌باشند. این سکونتگاه‌ها بیشتر به دلایل گوناگونی از جمله کمبود توان مالی، بالا بودن هزینه تأمین مسکن رسمی، قیمت بالای زمین شهری (به خصوص برای اقشار کم‌درآمد) در مکان‌هایی بنا شده‌اند که اغلب در معرض انواع تهدیدهای طبیعی و مصنوعی قرار گرفته‌اند و لزوم مقابله با این سوانح در شرایط بحران و بازگشت به وضعیت پیشین یکی از عوامل بسیار مهمی است که مورد توجه می‌باشد (Mohammadi et al, 2016: 76).

یکی از نمودهای سکونتگاه‌های غیررسمی در مجموعه شهری تهران در شهر اسلامشهر شکل گرفته است. اسلامشهر از جمله شهرهایی است که به عنوان یک سکونتگاه خودرو نزدیک‌ترین فاصله را با محدوده استحفاظی شهر تهران دارد. این شهر یکی از مقاصد اصلی مهاجرین به تهران در دهه‌های اخیر بوده است. گسترش و رشد سریع فیزیکی و جمعیتی اسلامشهر مسائل و مشکلات قهری فراوانی را ایجاد نموده که مسائل و مشکلات مربوط به شاخص‌های فقر و مسکن از اهم آن‌ها می‌باشد. اسلامشهر از ۶ منطقه تشکیل شده که مناطق ۱ و ۲ مرکزی و منطقه ۳ آن شهرک واوان، منطقه ۴ شاطره، منطقه ۵ قسمت‌هایی از احمدآباد مستوفی (خارج از محدوده بخشداری احمدآباد مستوفی) منطقه ۶ شهرک میان‌آباد (امام حسین) است (سلطانی اصل و همکاران، ۱۳۹۹: ۹۲). رشد جمعیت بی‌رویه به شهر اسلامشهر خصوصاً پس از انقلاب، غیر قابل کنترل بودن مهاجرت‌ها، توسعه فیزیکی مدیریت نشده شهری منجر به شکل‌گیری این محلات شده و به تبع آن باعث بروز مشکلات فراوان در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، کالبدی، زیست‌محیطی برای شهر اسلامشهر شده است. در همین راستا هدف پژوهش حاضر این است تا نگاهی داشته

باشد به وضعیت حاشیه‌نشینی و حاشیه‌نشینیان در شهر اسلامشهر با تأکید بر وضع مسائل و آسیب‌های اجتماعی در این مناطق و بر این اساس می‌کوشد به سئوالات زیر پاسخ دهد:

- (۱) وضعیت آسیب‌های اجتماعی در حاشیه شهر و در بین حاشیه‌نشینیان اسلامشهر چگونه است؟
- (۲) چه عواملی احتمال وقوع آسیب‌ها و جرائم را در حاشیه شهر و بین حاشیه‌نشینیان افزایش می‌دهد؟

مبانی نظری

سکونتگاه‌های غیررسمی در جهان از پدیده طولانی برخوردار است، که از زمان شکل‌گیری تاکنون با عناوین متعددی چون حاشیه‌نشینی، سکونتگاه‌های خودرو و نابسامان، اجتماعات آلونکی، سکونتگاه ناهنجار و خودانگیخته نامیده می‌شود. بدین صورت که شخصی به‌غیر از مالک زمین، مسکنی را با اجازه و یا بدون اجازه احب ملک ساخته است (Ahlqvist, 2003: 67). از جمله موانع درک مناطق حاشیه‌نشین و محروم، پیچیدگی معرفت‌شناختی تعریف سکونتگاه غیررسمی است (Barros & Sobreira, 2002: 3). ادبیات مربوط به سکونتگاه‌های غیررسمی، چه فعلی و چه تاریخی، زمان قابل توجهی را صرف تلاش برای تعیین حدود بین رسمی و غیررسمی می‌کند (Fernandes, 2011: 13) علاوه بر این، سکونتگاه‌های غیررسمی در ادبیات به طور سنتی به عنوان روی دیگر سکه از رسمی ارائه می‌شود (Kamalipour & Dovey., 2019: 66). در این تنش بین رسمی و غیررسمی، سکونتگاه‌ها را می‌توان به عنوان مکان‌هایی ایجاد کرد که فاقد دسترسی به امکانات یک شهر رسمی مانند دسترسی به آب سالم، دسترسی به سرویس بهداشتی بهبود یافته، سازه‌های بادوام، محل زندگی کافی (ازدحام بیش از حد)، و دسترسی به امن هستند (Mehrotra, 2009: 144).

تا به امروز، محققان و سازمان‌ها تعریفی جهانی از زاغه‌ها یا سکونتگاه‌های غیررسمی ارائه نکرده‌اند (Boanada-Fuchs, 2018: 399). اسکان غیررسمی را می‌توان به شیوه زندگی و فضای خاصی از زندگی شهری گفت که در آن تمامی یا غالب جهات سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، کالبدی، حقوقی، سابقه استقرار و نحوه شکل‌گیری و سیر تحولات تاریخی با بخش‌های مجاور تفاوت اساسی دارد (Larice, 2005: 11). مسکن غیر معمول، مشکلات زیست‌محیطی و بهداشتی، تراکم بالای جمعیت، سطح پایین برخورداری از امکانات و تسهیلات زندگی، عدم برخورداری لازم از امکانات، تأسیسات و خدمات شهری از ویژگی‌های اسکان غیررسمی است (Löffel & Walls, 2020: 2). این پدیده، تجلی برآورده نشدن نیاز مسکن و سرپناه اقشار کم درآمدی است که در فضای رسمی و برنامه‌ریزی شده شهر جایی ندارند و در فرار از محدودیت‌های قانونی خارج از خود، به برپایی سکونتگاه‌های نابسامان در حاشیه شهرها و بعضی نقاط درون شهری می‌پردازند (Park et al., 2019: 2). این سکونتگاه‌ها جزء محله‌های توسعه‌نیافته شهری هستند که در بی‌هویتی دست و پا می‌زنند و از نظر اشتغال، سکونت، بهداشت، خدمات عمومی و تسهیلات زیربنایی شهری در شرایط نامطلوب به سر می‌برند. اسکان غیررسمی، دو وجه بیرونی و درونی دارد و معمولاً وجه بیرونی و ظاهر آن، مورد توجه عموم مردم و مبنای قضاوت درباره این پدیده است. افراد در این وضعیت، در مناطقی اقامت می‌کنند که حداقل ارتباط با جامعه میزبان را دارند و به دلیل وضعیت نامطلوب اقتصادی و نداشتن توانایی مالی، بین محل سکونت آن‌ها و منطقه اصلی شهر، نوعی جدایی وجود دارد (Fahy & Cinneide, 2006: 212). وجه درونی اسکان غیررسمی، با نظام اجتماعی فرهنگی و نیز موقعیت روانی افراد مرتبط است. بر این اساس، وضعیت حاشیه‌نشینی به عقیده رابرت پارک (۱۹۸۱)، شرایطی یا عالمی است برزخ‌گونه که فرد را از نظر اجتماعی و فرهنگی به حالت تعلیق در می‌آورد و وی خود را در شرایطی می‌یابد که در آن، روابط اجتماعی و ارزش‌های فرهنگی تا حدودی دستخوش تزلزل شده است. در اغلب موارد، چنین فردی در برابر برخورد فرهنگ‌ها، حالت کناره‌گیری از خود نشان می‌دهد و نمی‌تواند در متن جامعه فعالیت کند. ساکنان سکونتگاه‌های غیررسمی در ابعاد مختلف کالبدی (مسکن ناهنجار)، اجتماعی (رفتارهای اجتماعی جدا از جامعه شهری) و اقتصادی (ویژگی‌های اشتغال و درآمد) متمایز می‌شوند و از محروم‌ترین اقشار جامعه شهری به شمار می‌آیند که به اعتبار همین محرومیت شدید، در برابر هرگونه آسیب بی‌دفاع است (Pacione, 2003: 108). در واقع، سکونتگاه‌های غیررسمی، یکی از پاشنه‌های آشیل پایداری شهری به شمار می‌رود و بر این اساس، ضرورت ساماندهی این سکونتگاه‌ها در تمامی ابعاد مشهود است. از این نظر، مدیریت شهری نیازمند اتخاذ تدابیری است، تا ارتقای تدریجی سطح زندگی خانوارها را با بهبود وضعیت اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، زیست‌محیطی و روانی آن‌ها پیگیری کند (Liang et al., 2020: 2).

با توجه به مطالعه دیدگاه‌های نظری رشد محلات اسکان غیر رسمی پیامدهای اجتماعی متعددی را به همراه دارد. برخی از این پیامدها عبارتند از ۱. نقص‌های زیر ساختی: محلات اسکان غیر رسمی معمولاً دسترسی به زیر ساخت‌های اساسی مانند آب، برق، فاضلاب و سیستم‌های تصفیه آب ندارند. این باعث ایجاد مشکلات بهداشتی و بهداشتی عمومی در این مناطق می‌شود ۲. بحران مسکن: رشد محلات اسکان غیر رسمی ممکن است نشانگر نقص عادلانه توزیع مسکن در جامعه باشد. افرادی که نمی‌توانند در مسکن رسمی زندگی کنند، به محلات غیررسمی می‌روند و این وضعیت بحرانی را تشدید می‌کند. ۳. بروز جرم و جنایت: این نوع محلات معمولاً شرایط اقتصادی ضعیف و بیکاری را به همراه دارند. این می‌تواند باعث افزایش نرخ جرم و جنایت در این مناطق شود. ۴. عدم دسترسی به خدمات اساسی: ساکنان محلات اسکان غیررسمی ممکن است دسترسی محدودی به خدمات ضروری مانند آموزش، بهداشت و مراقبت‌های پزشکی داشته باشند. این می‌تواند منجر به عدم توانایی در بهره‌برداری از فرصت‌ها و بهبود شرایط زندگی آنان شود. ۵. عدم امنیت مسکن: رشد ناپایدار و غیررسمی محلات اسکان ممکن است منجر به خطرات ایمنی ناشی از ساخت و ساز غیراصولی و استفاده نادرست از مواد ساختمانی شود (Samper & Liao, 2023: 4). این مسائل نیاز به توجه و راهکارهای مناسب دارند تا بتوان زندگی شهروندان در محلات اسکان غیررسمی را بهبود بخشید.

پیشینه تحقیق

ارژنگی مستعلی بیگلو و محمدی (۱۳۹۹)، در پژوهشی به انتخاب راهکار مناسب ساماندهی سکونتگاه‌های غیررسمی با استفاده از روش‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره در شهر اردبیل پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد رویکرد بهسازی اجتماع — مینا با مقدار ضریب (۰/۱۰۴)، راهکار توانمندسازی با ضریب (۰/۰۸۴)، راهکار بهسازی با ضریب (۰/۰۳۶) و راهکار تأمین زمین — خدمات با ضریب (۰/۰۰۸) به ترتیب اولویت به‌عنوان گزینه‌های سامان‌دهی محله‌ی ایران‌آباد محسوب می‌شوند. همچنین از بین ۱۱ معیار، ۳ معیار بهبود کیفیت مسکن و معابر با ضریب (۰/۲۸۶)، عملیاتی بودن با ضریب (۰/۱۱۲) و مشارکت مالک با شهرداری با ضریب (۰/۱۰۵) از بیش‌ترین اهمیت و تاثیر در انتخاب مناسب‌ترین راهکار برای سامان‌دهی محله‌ی ایران‌آباد برخوردار بوده‌اند. از بین رویکردهای مختلف سامان‌دهی سکونت‌گاه‌های غیررسمی، رویکرد برنامه‌ریزی اجتماع — مینا بهترین گزینه سامان‌دهی محله‌ی ایران‌آباد می‌باشد.

کشکولی و همکاران (۱۴۰۲)، در پژوهشی به ارزیابی نقش سکونتگاه‌های غیررسمی در ساختار فضایی شهری در شهر همدان پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد که توسعه شهر همدان و گسترش شهر نشینی در دهه‌های اخیر با رشد اسکان غیررسمی همراه بوده است. این پدیده اجتماعی-اقتصادی به دلیل نبود توجه به برنامه‌ریزی منطقه‌ای و شهری و توانایی‌های درونی منطقه شهری به لحاظ ایجاد فعالیت و ظرفیت اشتغال شکل گرفته است و اغلب این محلات در محدوده خدماتی شهر همدان واقع شده‌اند و مشکل اصلی آن‌ها نبود برخورداری از امکانات و خدمات رفاهی و اجتماعی شهر است.

شاهیده و همکاران (۱۴۰۲)، در پژوهشی به اولویت‌بندی معیارهای محیطی مؤثر در کیفیت سکونتگاه‌های غیررسمی با استفاده از روش دلفی و تکنیک شانون در کلانشهر مشهد پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد که اهمیت موضوعات از نظر وزن با محوریت امنیت، مردم و فعالیت‌پذیری می‌باشد که زیر مجموعه بحث عملکردی در مدل مکان پایدار هستند. در نهایت نیز مدل شاخص‌های کیفیت محیطی مؤثر در سکونتگاه‌های غیررسمی که در آن وزن هر دسته شاخص و ترتیب اهمیت شاخص‌ها نمایانگر است تدوین و ارائه شده که بیانگر حوزه‌های اولویت مداخله کیفی در این بخش‌ها می‌باشد.

ژانگ^۱ (۲۰۱۱)، در مقاله‌ای با عنوان اقتصاد سیاسی در سکونتگاه‌های غیررسمی در چین بعد از دوران سو سیالیسم، به بررسی سیاست‌های دولت در شکل‌گیری و تداوم سکونتگاه‌های غیررسمی می‌پردازد. نتایج این تحقیق نشان داد که در چین شهرسازی و شهرنشینی پس از اصلاحات اقتصادی اواخر ۱۹۷۰ شدت گرفت و شکل‌گیری و گسترش سکونتگاه‌های غیررسمی نیز پس از این دوران پدیدار گشت. از نظر ژانگ پیدایش این سکونتگاه‌ها تحت تغییر و تحول نظام سو سیالیسم به عنوان یک نتیجه اجتناب‌ناپذیر از افزایش نابرابری اجتماعی، شهرنشینی، فقر و فضاها با خیل عظیم روستائیان مهاجر به شهرها می‌باشد. جزئیات پژوهش پیرامون نقش تأثیرگذار مسائل اقتصادی و سیاسی در عملکرد سکونتگاه‌های غیررسمی می‌باشد.

کارلیو و ترینداد (۲۰۲۲)، در مقاله‌ای به بررسی پایداری در سکونتگاه‌های غیررسمی پیرامون شهری: مروری پرداخته‌اند. پژوهش در حال حاضر بر مدیریت و حکمرانی زمین متمرکز است تا با به دست آوردن دید قانونی، ترکیب و به تدریج از غیررسمی به رسمی حرکت کند. نتایج این پژوهش نشان داد که رویه‌ها بر ارائه خدمات و منابع، مقرراتی برای تقریب نهادهای غیررسمی به رسمی و بر اقتصادی مبتنی بر پایه منابع و ارائه خدمات تمرکز دارند. این بررسی بینش‌هایی را در مورد روندهای آینده و موضوعات تحقیقاتی ارائه می‌دهد.

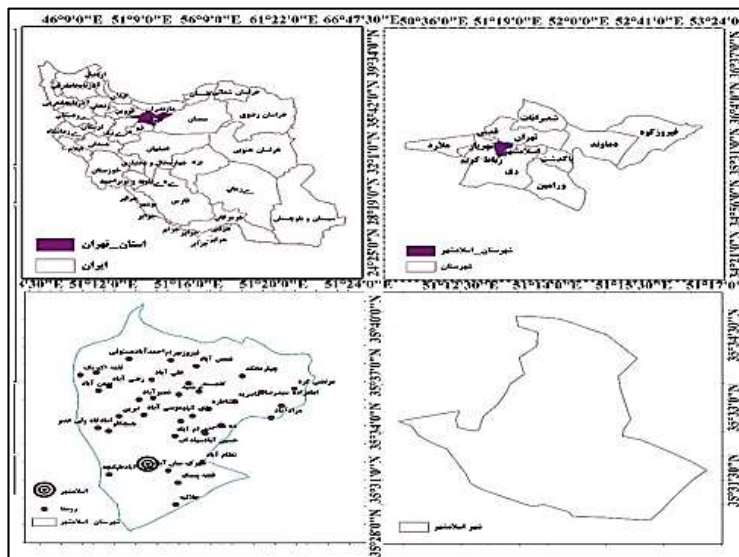
سامپر و لیائو (۲۰۲۳)، در مقاله‌ای به بررسی آزمایش چارچوب مراحل توسعه غیررسمی در سطح جهانی: بررسی تراکم و رشد خودساخته در سکونتگاه‌های غیررسمی پرداخته‌اند. این مطالعه IDS را به عنوان یک اصل راهنما برای طراحی شهری، ارائه فرصت‌هایی برای سیاست و اقدام شناسایی می‌کند. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که ادغام IDS با ابزارهای مورفولوژیکی پیش‌بینی‌کننده می‌تواند داده‌های ارزشمندی برای اصلاح بیشتر مدل‌های شناسایی ایجاد کند. در نهایت، مقاله به این نتیجه می‌رسد که رویکرد IDS می‌تواند توسعه را پیش‌بینی کند و در فرآیند تکاملی طراحی شهری که با نیازهای فعلی و آینده مناطق محروم سازگار است، ادغام شود.

روش تحقیق

تحقیق حاضر بر اساس هدف، کاربردی و از نقطه نظر ماهیت، از نوع تحقیقات آمیخته اکتشافی (کیفی-کمی) است. جامعه آماری در بخش کیفی اساتید دانشگاهی و کارشناسان حوزه جامعه‌شناسی استانداری تهران و شهرداری اسلامشهر می‌باشد. تعداد نمونه در مرحله کیفی با توجه به سطح اشباع نظری بوده است. با این فرآیند تعداد ۱۵ خبره برای مصاحبه کافی تشخیص داده شده است. ابزار گردآوری داده‌ها در بخش کیفی، مصاحبه می‌باشد. در تحقیق حاضر جهت شناسایی ابعاد توانمندسازی کسب و کارهای دانش‌بنیان با رویکرد آمیخته از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته استفاده گردید. بخش کیفی تحقیق حاضر با استفاده از تحلیل تم انجام شده است. جامعه آماری بخش کمی شامل تمامی شهروندان اسلامشهر می‌باشد. در این پژوهش به منظور نمونه‌گیری از بین سرپرستان خانوارهای ساکن در اسلامشهر به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده برای توزیع پرسشنامه انتخاب شده است. در این پژوهش برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده است. که بر اساس فرمول کوکران حجم نمونه برابر با ۳۸۴ نفر می‌باشد. برای تحلیل داده‌های این تحقیق برای سنجش نرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون کولموگوروف-اسمیرنوف استفاده شده است. برای تحلیل عاملی تأییدی سؤال‌ها از آزمون معادلات ساختاری استفاده شده است. در این پژوهش همچنین جهت تشخیص مناسب بودن داده‌ها برای تحلیل عاملی، از آماره‌های K.M.O و آزمون بارتلت استفاده شده است. جهت تأیید شاخص‌های به‌دست‌آمده از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده شده است. کلیه عملیات آماری با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۲ انجام شده است. همچنین جهت معادلات ساختاری، تحلیل عاملی از نرم‌افزار لیزرل نسخه ۸/۸ استفاده شده است.

قلمرو تحقیق

شهر اسلامشهر در موقعیت جغرافیایی ۵۱ درجه و ۱۴ دقیقه طول شرقی و ۳۵ درجه و ۳۳ دقیقه عرض شمالی قرار دارد. مکان استقرار شهر به نحوی است که در نیمه‌ساز زاویه و خط مهم ارتباطی آزاد راه تهران-قزوین و تهران-قم قرار داشته و از طریق محور اتوبان آیت الله سعیدی به منطقه ۱۶ و ۱۳ تهران، توسط یک جاده آسفالت به نام احمدآباد مستوفی به جاده کمربندی آزادگان تهران و کرج و از سمت جنوب نیز از طریق جاده واوان به اتوبان قم ارتباط دارد. این شهر از شمال به اراضی نصیرآباد (نصیر شهر)، از غرب به بخش انتهایی رودخانه کرج و از شرق به رودخانه کن محدود بوده و با ارتفاع متوسط ۱۵۰۵ متر از سطح دریا در پهنه دشت ابرفتی جنوب تهران گسترده شده است به طوری که از یک طرف به تهران و از طرف دیگر با دیگر شهرها و شهرک‌های اقماری تا رباط کریم اتصال می‌یابد (بدیعی قراقیه و اربابی، ۱۴۰۱: ۷).

شکل ۱. موقعیت جغرافیای محدوده مورد مطالعه

برگرفته از: بدیعی قراقیه و اربابی، ۱۴۰۱: ۷

یافته‌ها

تحلیل سؤالات پیامدها و آسیب‌های اجتماعی ناشی از رشد محلات اسکان غیررسمی

میانگین و انحراف‌های استاندارد، چولگی و کشیدگی سؤال‌های ۳۷ تا ۴۲ پرسشنامه به تفکیک طیف، بسیار کم، کم، تاحدودی، زیاد، بسیار زیاد، نشان می‌دهد. تعداد کل پاسخگویان ۳۸۴ نفر، معادل ۱۰۰٪ است. نکته: نمودار این سؤال بر اساس میزان در صد میانگین‌های تک تک متغیرها در هر کدام از گزینه‌های انتخابی (بسیار کم، کم، تاحدودی، زیاد، بسیار زیاد) می‌باشد. بیشترین میزان میانگین شاخص در نمودار، مربوط به گزینه زیاد می‌باشد (یعنی اکثر پاسخگویان در مجموع سؤالات مربوط به شاخص: بعد آسیب‌های اجتماعی، به گزینه زیاد رای داده‌اند). بیشترین میزان میانگین (میزان امتیازدهی پاسخگویان به سؤال) مربوط به متغیر (میزان اعتیاد و قاچاق مواد مخدر در منطقه) و کمترین میزان میانگین (میزان امتیازدهی پاسخگویان به سؤال) مربوط به متغیر (میزان همگرایی نسبت به قوانین شهری در منطقه)، می‌باشد. در واقع از نتیجه چنان بر می‌آید که متاسفانه اعتیاد و قاچاق مواد مخدر و سایر ناهنجاری‌ها در منطقه به میزان زیادی به چشم می‌خورد، همچنین از نظر پاسخگویان، واگرایی نسبت به قوانین در منطقه، به میزان زیادی مشاهده می‌شود.

جدول ۱. میانگین تک تک متغیرها در هر کدام از گزینه‌های انتخابی بعد آسیب‌های اجتماعی

تحلیل سؤالات بعد آسیب‌های اجتماعی	میانگین	انحراف از استاندارد	چولگی	کشیدگی
	۳/۴۷	۱/۰۳	-۰/۲۹	-۰/۶۷

برگرفته از: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

نمودار ۱. درصد میانگین تک تک متغیرها در هر کدام از گزینه‌های انتخابی (بعد آسیب‌های اجتماعی)

برگرفته از: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

در این مرحله وجوه مشترک مؤلفه‌های برآمده از مراحل قبلی شناسایی شده و با توجه به اشتراکات آن‌ها در دسته بندی کلیتر و محدودتری ساماندهی شدند. در مرحله اول مضمون‌های زیادی به دست آمد که با تلفیق و تحلیل آن‌ها با استفاده از فرایند رفت و برگشتی تحلیل داده‌ها مجموعه کل کدهای اولیه به کدهای کمتری تقلید یافتند به این گونه که به منظور جلوگیری از تکرار تمام کدهای اولیه تکراری یا مشابه که از لحاظ مفهومی بسیار به هم نزدیک بودند در یک مجموعه واحد قرار گرفتند و مفاهیمی را به وجود آوردند که مقولات را تشکیل دادند نتایج حاصل از این مرحله در جدول ۱ آمده است.

شاخص در قالب مؤلفه‌های رشد محلات اسکان غیررسمی و پیامدهای اجتماعی مؤثر رشد محلات اسکان غیررسمی (آسیب‌های اجتماعی، فقر و محرومیت، هویت، احساس تعلق و مشارکت، امنیت و آموزش)، برای تعیین کفایت لازم جهت انتخاب مقوله‌های اصلی جهت بررسی پاسخ‌های مربوط به سؤال پژوهشگر در نظر گرفته شده است.

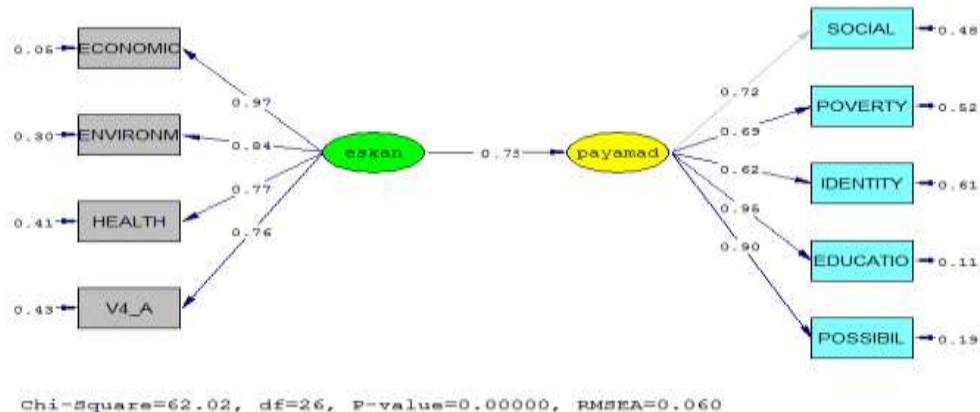
جدول ۲. سؤال‌های اصلی شناسایی شده (کدگذاری انتخابی)

ابعاد	کد گذاری باز
آسیب‌های اجتماعی	انواع جرائم و اعمال بزهکارانه مانند اعتیاد و قاچاق مواد مخدر کارتن خواب‌ها ناهنجاری‌های روانی تجمع کودکان فراری و کودکان خیابانی واگرایی نسبت به قوانین شهری ترکیب جمعیتی غیرمتعارف
	سطح نازل معیشت نابرابری اجتماعی شکاف و فاصله اجتماعی توزیع ناعادلانه و نامتوازن ثروت و درآمد دسترسی به اقتصاد رسمی و مشاغل کاذب و غیررسمی
	حس تعلق و عضویت در محله وضعیت تعلق به هویت شهری پویایی و سرزندگی در محلات میزان همبستگی و مشارکت (فعالیت در برنامه‌های سراهای محلات، فرهنگسراها، نانه‌های سلامت و..)
هویت، احساس تعلق و مشارکت	شرکت در مساجد و هیئت‌های مذهبی فعالیت در گروه‌های تفریحی و ورزشی هویت قومی و پایبندی به سنت‌ها گروه‌گرایی احساس بیگانگی انزوای طلبی خرده‌فرهنگ‌های خاص
امنیت و آموزش	میزان احساس امنیت و ترس (به‌خصوص امنیت در شب برای خانواده‌ها)
	میزان دسترسی به ایستگاه پلیس
	میزان بی‌سوادی و کم‌سوادی
	میزان تخصص و مهارت فقر فرهنگی
	میزان آموزش مهارت‌ها میزان ترک تحصیل به‌ویژه در دختران میزان خدمات آموزشی میزان دسترسی به مدرسه و فضاهای آموزشی

تحلیل مسیر

در این قسمت به دنبال اثبات فرضیه اصلی تحقیق هستیم. مدل فرضیه‌ها آرایه می‌شود که در آن با توجه به اعداد معناداری، فرضیه مورد پذیرش یا رد می‌گردند.

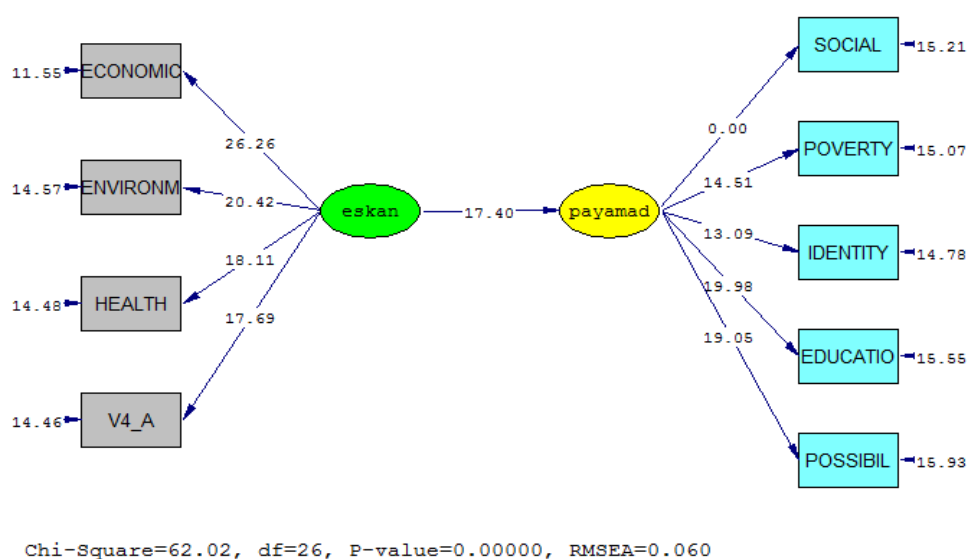
مدل در حالت تخمین استاندارد

شکل ۲. مدل معناداری فرضیه اصلی تحقیق در حالت تخمین استاندارد

مدل در حالت ضرایب معناداری

برگرفته از: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

شکل ۳. مدل معناداری فرضیه اصلی تحقیق در حالت ضرایب معناداری

برگرفته از: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

با توجه به اینکه مقدار عدد معناداری (T-value) بین دو متغیر رشد محلات اسکان غیررسمی و پیامدهای اجتماعی ناشی از رشد محلات اسکان غیررسمی برابر با ۱۷/۴۰ و بزرگتر از ۱/۹۶ می‌باشد، پس رشد محلات اسکان غیررسمی بر پیامدهای اجتماعی ناشی از رشد محلات اسکان غیررسمی تأثیر معنی داری دارد. همچنین چون ضریب همبستگی (ضریب استاندارد) بین دو متغیر برابر با ۰/۷۵ شده است، پس می‌توان نتیجه گرفت که رشد محلات اسکان غیررسمی بر پیامدهای اجتماعی ناشی از رشد محلات اسکان غیررسمی دارای تأثیر مستقیم، مثبت و معناداری است و شدت این تأثیر (۰/۷۵) می‌باشد.

جدول ۳. نتایج آزمون t تک نمونه

متغیر	میانگین	مقدار t	درجه آزادی	مقدار معناداری	اختلاف از میانگین	فاصله اطمینان ۹۵٪
					کران بالا	کران بالا
آسیب‌های اجتماعی	۳/۳۰۹۰	۶/۰۹۴	۳۸۳	۰/۰۰۰	۰/۳۰۹۰۳	۰/۴۰۸۷
فقر و محرومیت	۳/۵۹۹۰	۱۱/۵۴	۳۸۳	۰/۰۰۰	۰/۵۹۸۹۶	۰/۷۰۱۰
هویت، احساس تعلق و مشارکت	۳/۴۸۳۰	۱۱/۳۲	۳۸۳	۰/۰۰۰	۰/۴۸۲۹۵	۰/۵۶۶۸
امنیت و آموزش	۳/۵۹۱۱	۱۳/۲۵	۳۸۳	۰/۰۰۰	۰/۵۹۱۱۵	۰/۶۷۸۹

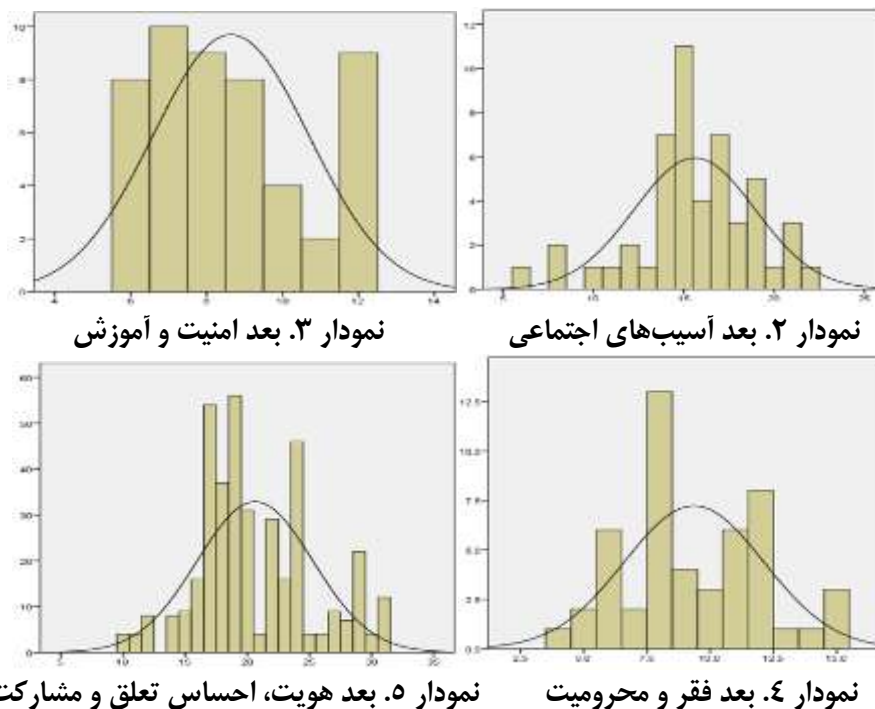
برگرفته از: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

۱- میانگین دیدگاه افراد در مورد عامل آسیب‌های اجتماعی، ۳/۳۰ به دست آمده است که بزرگ‌تر از حد وسط طیف لیکرت است. مقدار معناداری نیز ۰/۰۰۰ به دست آمده که کوچک‌تر از سطح خطای ۰/۰۵ است بنابراین میانگین مشاهده شده معنادار است. مقدار آماره t نیز ۶/۰۹۴ به دست آمده است که قدر مطلق آن از مقدار بحرانی ۱/۹۶ بزرگ‌تر است. همچنین هر دو کران بالا و پائین فاصله اطمینان مقداری بزرگ‌تر از صفر بوده (مثبت) و ادعای آزمون تأیید می‌شود. به استناد هر یک از این یافته‌های آماری با اطمینان ۹۵٪ می‌توان گفت: عامل آسیب‌های اجتماعی از نظر پاسخ‌دهندگان از جمله پیامدهای اجتماعی ناشی از رشد محلات اسکان غیررسمی می‌باشند.

۲- میانگین دیدگاه افراد در مورد عامل فقر و محرومیت، ۳/۵۹ به دست آمده است که بزرگ‌تر از حد وسط طیف لیکرت است. مقدار معناداری نیز ۰/۰۰۰ به دست آمده که کوچک‌تر از سطح خطای ۰/۰۵ است بنابراین میانگین مشاهده شده معنادار است. مقدار آماره t نیز ۱۱/۵۴ به دست آمده است که قدر مطلق آن از مقدار بحرانی ۱/۹۶ بزرگ‌تر است. همچنین هر دو کران بالا و پائین فاصله اطمینان مقداری بزرگ‌تر از صفر بوده (مثبت) و ادعای آزمون تأیید می‌شود. به استناد هر یک از این یافته‌های آماری با اطمینان ۹۵٪ می‌توان گفت: عامل فقر و محرومیت از نظر پاسخ‌دهندگان از جمله پیامدهای اجتماعی ناشی از رشد محلات اسکان غیررسمی می‌باشند.

۳- میانگین دیدگاه افراد در مورد عامل هویت، احساس تعلق و مشارکت، ۳/۴۸ به دست آمده است که بزرگ‌تر از حد وسط طیف لیکرت است. مقدار معناداری نیز ۰/۰۰۰ به دست آمده که کوچک‌تر از سطح خطای ۰/۰۵ است بنابراین میانگین مشاهده شده معنادار است. مقدار آماره t نیز ۱۱/۳۲ به دست آمده است که قدر مطلق آن از مقدار بحرانی ۱/۹۶ بزرگ‌تر است. همچنین هر دو کران بالا و پائین فاصله اطمینان مقداری بزرگ‌تر از صفر بوده (مثبت) و ادعای آزمون تأیید می‌شود. به استناد هر یک از این یافته‌های آماری با اطمینان ۹۵٪ می‌توان گفت: عامل هویت، احساس تعلق و مشارکت از نظر پاسخ‌دهندگان از جمله پیامدهای اجتماعی ناشی از رشد محلات اسکان غیررسمی می‌باشند.

۴- میانگین دیدگاه افراد در مورد عامل امنیت و آموزش، ۳/۵۹ به دست آمده است که بزرگ‌تر از حد وسط طیف لیکرت است. مقدار معناداری نیز ۰/۰۰۰ به دست آمده که کوچک‌تر از سطح خطای ۰/۰۵ است بنابراین میانگین مشاهده شده معنادار است. مقدار آماره t نیز ۱۳/۲۵ به دست آمده است که قدر مطلق آن از مقدار بحرانی ۱/۹۶ بزرگ‌تر است. همچنین هر دو کران بالا و پائین فاصله اطمینان مقداری بزرگ‌تر از صفر بوده (مثبت) و ادعای آزمون تأیید می‌شود. به استناد هر یک از این یافته‌های آماری با اطمینان ۹۵٪ می‌توان گفت: عامل امنیت و آموزش از نظر پاسخ‌دهندگان از جمله پیامدهای اجتماعی ناشی از رشد محلات اسکان غیررسمی می‌باشند.

جدول ۴. سؤال‌های اصلی شناسایی شده (کدگذاری انتخابی)

معیارها	ابعاد	کد انتخابی یاگزینشی
پیامدهای اجتماعی مؤثر رشد محلات اسکان غیررسمی	آسیب‌های اجتماعی	اعمال جرائم بزهکارانه مانند اعتیاد و قاچاق مواد مخدر و..
		نرخ بالای سرقت
		نرخ بالای فساد اخلاقی و فحشا
		ناهنجاری‌های روانی
		تجمیع کودکان خیابانی و ترویج تکدی‌گری
		واگرایی نسبت به قوانین شهری
		ترکیب جمعیتی غیرمتعارف
		بالا بودن سطح نزاع و درگیر و باج‌گیری
		ولگردی و خیابان خوابی
		کودک فروشی
فقر و محرومیت	عدم تمایل خانواده‌ها به مشارکت زنان در فعالیت‌های اجتماعی	سطح نازل معیشت
		نابرابری اجتماعی
		شکاف و فاصله اجتماعی
		توزیع ناعادلانه و نامتوازن ثروت و درآمد
		عدم دسترسی به اقتصاد رسمی و مشاغل کاذب و غیررسمی
		بیکاری و مشاغل فصلی

معیارها	ابعاد	کد انتخابی یا گزینشی
هویت، احساس تعلق و مشارکت		حس تعلق و عضویت به محله وضعیت عدم تعلق به هویتی خاص دوگانگی فرهنگی عدم پویایی اجتماعی محلات میزان همبستگی و مشارکت درون گروهی بالا و عدم مشارکت با مدیریت و نهادهای رسمی عدم مشارکت گسترده در عرصه‌های مدیریتی و شرکت در مساجد و هیئت‌های مذهبی فعالیت در گروه‌های تفریحی و ورزشی درون گروهی پابندی هویت قومی و سنت‌ها گروه‌گرایی احساس بیگانگی انزوایابی خرده‌فرهنگ‌های خاص
		عدم احساس امنیت و ترس (به‌خصوص امنیت در شب برای خانواده‌ها) حداقل تمایل به ارجاع به مراجع رسمی قضایی و انتظامی بی‌سوادی و کم‌سوادی نبود تخصص و مهارت فقر فرهنگی عدم مشارکت در آموزش‌های مهارتی و تخصصی ترک تحصیل به‌ویژه در دختران کمبود خدمات آموزشی کمبود دسترسی به مدرسه و فضاهای آموزشی
امنیت و آموزش		

برگرفته از: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

بحث و نتیجه‌گیری

این مقاله پیامدهای ناشی از رشد محلات اسکان غیررسمی در اسلامشهر را مورد بررسی قرار داد نتایج این پژوهش نشان داد بیشترین میزان میانگین (میزان امتیازدهی پاسخگویان به سؤال) مربوط به متغیر (میزان اعتیاد و قاچاق مواد مخدر در منطقه) و کمترین میزان میانگین (میزان امتیازدهی پاسخگویان به سؤال) مربوط به متغیر (میزان همگرایی نسبت به قوانین شهری در منطقه)، می‌باشد. در واقع از نتیجه چنان بر می‌آید که متاسفانه اعتیاد و قاچاق مواد مخدر و سایر ناهنجاری‌ها در منطقه به میزان زیادی به چشم می‌خورد، همچنین از نظر پاسخگویان، واگرایی نسبت به قوانین در منطقه، به میزان زیادی مشاهده می‌شود.

سایر یافته‌های پژوهش نشان داد که بین دو متغیر رشد محلات اسکان غیررسمی و پیامدهای اجتماعی ناشی از رشد محلات اسکان غیررسمی برابر با ۱۷/۴۰ و بزرگتر از ۱/۹۶ می‌باشد، پس رشد محلات اسکان غیررسمی بر پیامدهای اجتماعی ناشی از رشد محلات اسکان غیررسمی تأثیر معنی‌داری دارد. همچنین چون ضریب همبستگی (ضریب استاندارد) بین دو متغیر برابر با ۰/۷۵ شده است، پس می‌توان نتیجه گرفت که رشد محلات اسکان غیررسمی بر پیامدهای اجتماعی ناشی از رشد محلات اسکان غیررسمی دارای تأثیر مستقیم، مثبت و معناداری است و شدت این تأثیر (۰/۷۵) می‌باشد.

بر اساس داده‌های به دست آمده در پژوهش پیش رو، سطح آسیب‌های اجتماعی در خصوص پیامدهای اجتماعی سکونتگاه‌های غیررسمی، به مسائل اعتیاد و خریدوفروش مواد مخدر باز می‌گردد و واگرایی نسبت به قوانین شهری نیز به میزان زیادی در این منطقه به چشم می‌خورد و به نظر می‌رسد با اعتمادسازی مؤثر میان مسئولین و شهروندان این روند بهبود داشته باشد. نابرابری‌های اجتماعی بسیار چشمگیر است و توزیع عادلانه ثروت و درآمد وجود ندارد. استفاده بهینه از امان‌های فرهنگی و هویت قومی، می‌تواند در فرهنگسازی و ایجاد مشارکت فعال در منطقه و تقویت پویایی و سرزندگی محلات یاری‌رسان باشد. تمرکز بر فرهنگ سازی مسائل آموزشی برای تمامی اقشار و سنین و افزایش احساس امنیت نیز از دیگر موارد اجتماعی است که نیازش بسیار محسوس است.

با توجه به موارد بررسی شده، وضعیت محلات اسکان غیر رسمی تا نایل به وضعیت مطلوب راه نسبتاً زیادی دارد و این جز با تلاش‌های نهادهای حاکمیتی مانند شهرداری و سازمان‌های مربوطه و شهروندان امکان پذیر نخواهد بود. به نظر می‌رسد با بهبود وضعیت و کاهش دغدغه‌های اقتصادی افراد، بتوان به موارد دیگر ورود و التیامی در این خصوص در مباحث دیگر نیز صورت پذیرد. رشد محلات اسکان غیررسمی در شهر اسلامشهر ممکن است به وجود بیشتری چالش‌های اجتماعی منجر شود. در ادامه، تعدادی از راهکارهای اجتماعی برای مواجهه با این چالش‌ها آورده شده است

۱. سازماندهی بخش‌های اسکان غیررسمی: به جای تخریب این محلات، تلاش برای سازماندهی و توسعه صحیح آن‌ها می‌تواند بهبود چشمگیری را در شرایط اجتماعی رونق بخشد. ایجاد زیرساخت‌های اساسی مانند آب، برق، فاضلاب و خدمات بهداشتی می‌تواند به ایجاد شرایط بهتر زندگی و محیط سالم نقش بسزایی داشته باشد.
۲. توانمندسازی اجتماعی: برنامه‌ها و پروژه‌هایی که به ساکنان محلات اسکان غیررسمی کمک می‌کنند، می‌توانند باعث توانمندسازی اجتماعی و افزایش فرصت‌های اشتغال، آموزش، بهداشت و مشارکت شهروندی در این محلات شوند. این پروژه‌ها می‌توانند شامل آموزش حرفه‌ای، برنامه‌های بهداشت عمومی، کارآفرینی و فرصت‌های اشتغال باشند.
۳. ارتقای برابری: تلاش برای کاهش نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی در اسکان غیر رسمی می‌تواند بسیار مؤثر باشد. ارائه دسترسی به خدمات اساسی مانند آموزش، بهداشت، سلامت و فرصت‌های اشتغال به تمام ساکنان محلات بدون تبعیت از نژاد، جنسیت یا سایر تفاوت‌ها می‌تواند باعث بهبود شرایط اجتماعی شود.
۴. مشارکت شهروندی: دعوت از ساکنان محلات اسکان غیر رسمی به مشارکت فعال در فرآیندهای تصمیم‌گیری و اجرای پروژه‌های محلی می‌تواند از اعتماد و تعامل اجتماعی بهره بیشتری برخوردار شود. این مشارکت می‌تواند شامل گروه‌های مشاوره‌ای، شوراهای محلی عمومی و فرصت‌های مشارکتی دیگر در تصمیم‌گیری‌های محلی باشد.
۵. ارتقای آگاهی: برگزاری کارگاه‌ها و برنامه‌های آموزشی درباره حقوق اجتماعی، بهداشت، بهره‌وری انرژی، مدیریت زباله، تأمین آب و سایر موضوعات مرتبط، به ساکنان محلات اسکان غیررسمی کمک می‌کند تا آگاهی بیشتری در مورد این مسائل پیدا کنند.
۶. ارائه خدمات اساسی: تأمین خدمات زیرساختی مانند آب، برق، بهداشت و فاضلاب می‌تواند بهبود کیفیت زندگی ساکنان این محلات را تضمین کند. برقراری ارتباط با نهادهای مربوطه و طراحی برنامه‌های مناسب در این زمینه می‌تواند مؤثر باشد.
۷. حمایت از اشتغال و کارآفرینی: ارائه فرصت‌های شغلی، آموزش حرفه‌ای و حمایت از کارآفرینی به ساکنان محلات اسکان غیررسمی، به آن‌ها امکانات لازم را برای بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی خود فراهم می‌کند. این راهکار می‌تواند از جرم و جنایت در این مناطق کاسته و بهبود روابط اجتماعی را تسهیل کند.
۸. تشکیل کمیته‌های اجتماعی: تشکیل گروه‌ها و کمیته‌های محلی با هدف مدیریت و حل مشکلات مشترک در این محلات می‌تواند ارتباط اجتماعی را تقویت و خلاف و ناسازگاری‌های احتمالی را کاهش دهد.
۹. ترویج فرهنگ سازندگی و همبستگی: برگزاری برنامه‌ها و فعالیت‌های جمعی با هدف ایجاد فرهنگ سازندگی و افزایش همبستگی جامعه محلی می‌تواند به تعاملات مثبت بین ساکنان این مناطق کمک کند.
۱۰. ارتباط با نهادهای مربوطه: برقراری ارتباط مستقیم با نهادهای دولتی و مسئولان محلی برای ارائه نیازها و مشکلات این محلات، می‌تواند به تسهیل حل مشکلات اجتماعی در این سکونتگاه‌ها در شهر اسلامشهر کمک نماید.

حامی مالی

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

سهام نویسندگان

این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول می‌باشد، کارهای میدانی، تحلیل و نگارش مقاله توسط نویسنده اول مقاله انجام شده است؛ صحت، تأیید و راهنمایی در تدوین مقاله توسط نویسنده دوم و سوم صورت گرفته است.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

تقدیر و تشکر

نویسندگان، از همه افراد، به دلیل مشاوره و راهنمایی علمی و مشارکتشان در این مقاله تشکر و قدردانی می‌نمایند.

منابع

- ارژنگی مستعلی بیگلر، حجت، محمدی، علیرضا. (۱۳۹۹). انتخاب راهکار مناسب ساماندهی سکونتگاه‌های غیررسمی با استفاده از روش‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره. پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، ۱(۱)، ۶۳-۷۸.
- استعلاجی، علیرضا، حسین زاده، نعمت. (۱۳۹۵). راهبردهای مدیریت بحران در سکونتگاه‌های غیر رسمی اسلامشهر با تأکید بر توانمند سازی. فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه‌ای)، ۶(۲۵)، ۸۵-۱۰۱.
- بدیعی قراقیه، رقیه، اربابی، آزاده. (۱۴۰۱). توانمندسازی سکونتگاه‌های غیررسمی با تأکید بر رویکرد سرمایه اجتماعی (مطالعه موردی: شهر اسلامشهر). فصلنامه مطالعات توسعه پایدار شهری و منطقه ای، ۳(۳)، ۱-۲۳.
- رضایی، محمد رضا، کمانداری، محسن. (۱۳۹۳). بررسی و تحلیل علل شکل‌گیری حاشیه‌نشینی در شهر کرمان نمونه مورد مطالعه: محلات سیدی وامام حسن. برنامه‌ریزی فضایی، ۴(۴)، ۱۷۹-۱۹۶.
- سلطانی اصل، تورج، ادیبی سعدی نژاد، فاطمه، پوراحمد، احمد، سرور، رحیم. (۱۳۹۹). تحلیل ساختاری عوامل مؤثر بر وضعیت آینده تاب‌آوری سکونتگاه‌های غیررسمی (نمونه موردی: شهرک میان آباد اسلامشهر). نشریه علمی شهر ایمن، ۳(۲)، ۶۸-۹۱.
- شاهیده، شیرین، کابلی، محمد هادی، دولت آبادی، فریبرز، شالی امینی، وحید. (۱۴۰۲). اولویت‌بندی معیارهای محیطی مؤثر در کیفیت سکونتگاه‌های غیررسمی با استفاده از روش دلفی و تکنیک شانون (نمونه موردی: کلانشهر مشهد). مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۱۸(۱)، ۶۹-۸۰.
- کسکولی، محمدرضا، مهدوی حاجیلویی، مسعود، شریعت پناهی، مجید ولی. (۱۴۰۲). ارزیابی نقش سکونتگاه‌های غیررسمی در ساختارفضایی شهری (مطالعه موردی: شهر همدان). مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۱۸(۳)، ۲۰۹-۱۹۹.
- مویدفر، زینتا، جمشیدیان، زهرا، فرهنگند، شکوفه. (۱۳۹۷). ساماندهی بافت غیررسمی شهر بوشهر با رویکرد استراتژی توسعه شهری. اقتصاد شهری، ۳(۲)، ۹۷-۱۱۸.

References

- Ahlqvist, T. (2003). Keys to futures. Societal reflections on developing key technologies and their impacts on human qualifications. Ministry of Trade and Industry. Studies and Reports, 10.
- Appleyard, B. S., Frost, A. R., and Allen, C. (2019). Are all transit stations equal and equitable? Calculating sustainability, livability, health, & equity performance of smart growth & transit-oriented-development (TOD). Journal of Transport & Health, Vol 14, 1-15.
- Arzhanghi, H., & Mohammadi, A. (2020). Selecting an appropriate approach to regularizing informal settlements by using Multi-Criteria Decision Methods (MCMD). Journal of Economic Geography Research, 1(1), 63-78. (In Persian)
- Barros, J.; Sobreira, F. City of slums: Self-organisation across scales. UCL Work. Pap. Ser. 2002, 55, 1-10.
- Beidi Gharaghyeh, R., & Arbabi, A. (2022). Empowering Informal Settlements by Emphasizing the Social Capital Approach (Case Study: the City of Islamshahr). Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS), 3(3), 1-23. (In Persian)
- Boanada-Fuchs, A.; Boanada Fuchs, V. Towards a taxonomic understanding of informality. Int. Dev. Plan. Rev. 2018, 40, 397-421
- Carrilho J, Trindade J. Sustainability in Peri-Urban Informal Settlements: A Review. Sustainability. 2022; 14(13):7591.
- Dubovyk, O., Sliuzas, R. & Flacke, J. (2011). Spatio-temporal modelling of informal settlement development in Sancaktepe district, Istanbul, Turkey. ISPRS Journal of Photogrammetry and Remote Sensing. vol 66(2), 235-246.
- Estelaji, A., & Hossein Zadeh, N. (2017). Strategies for Disaster Management Eslamshahr in informal settlements, with an emphasis on empowerment. Geography (Regional Planning), 6(25), 85-101. (In Persian)

Fahy, F. and Cinneide, M.O. (2006). Communitybase quality of life indicators for urban areas as derived in Galway City, Ireland, vol 7(17), 691-702.

Fernandes, E. Regularization of Informal Settlements in Latin America; Lincoln Institute of Land Policy: Cambridge, MA, USA, 2011; ISBN 1-55844-202-2.

Kamalipour, H.; Dovey, K. Mapping the visibility of informal settlements. *Habitat Int.* 2019, 85, 63–75.

kashkoli, M., Mahdavi- Hajiloui, M., & Shariat Panahi, M. V. (2023). Evaluation of the Role of Informal Settlements in the Urban Spatial Structure (Case Study: Hamadan City). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 18(3), 199-209. (In Persian)

Larice, M, Z. (2005). Great neighborhoods: the Livability and morphology of high density neighborhoods in urban North America, PhD thesis in University of California, Berkeley.

Liang, L., Deng, X., Wang, P., Wang, Z., and Wang, L. (2020). Assessment of the impact of climate change on cities livability in China. *Science of The Total Environment*, Vol 726, 1-11.

Löffel, S., & Walls, R. (2020). Development of a full-scale testing methodology for benchmarking fire suppression systems for use in informal settlement dwellings. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, vol 45, 1-17.

Mehrotra, R. Kinetic city, Issues for urban design in South Asia. In *Reclaiming (the Urbanism of) Mumbai. Explorations in/of Urbanism*; Sun Publishers: Amsterdam, The Netherlands, 2009; pp. 142–152.]

Moayedfar, R., Jamshidian, Z., & Farahmand, S. (2018). Upgrading Slum Textures of Bushehr city (An Application of CDS Approach). *Urban Economics*, 3(2), 97-118. (In Persian)

Mohammadi, A., Ashouri, K., Robati., & Mohammad, B. (2016). Explaining and Evaluating the Components of Institutional and Social Belief in Spontaneous Urban Settlements Case Study: Naysar Detached Urban Area of Sanandaj, *Quarterly Journal of Urban Studies*, 6(22), 75-88. (In Persian)

Pacione, M. (2003). Urban environmental quality and human wellbeing - a social geographical perspective, *Journal of Landscape and Urban Planning*, Vol. 65(2), 19-30.

Park, H., Fan, P., John, R., Ouyang, Z., and Chen, J. (2019). Spatiotemporal changes of informal settlements: Ger districts in Ulaanbaatar, Mongolia. *Landscape and Urban Planning*, vol 191, 1-13.

Parker, J. S. and Moore, R. H. (2008). Conservation use and quality of life in rural community: an extension of Goldschmidt's findings, *Southern Rural Sociology*, Vol. 23,(1), 235-265.

Rezaei, M. R., & Kamandari, M. (2015). Analysis of formation causes of marginalization in Kerman Case Study: Syedi neighborhoods and Imam Hassan. *Spatial Planning*, 4(4), 179-196. (In Persian)

Samper J, Liao W. Testing the Informal Development Stages Framework Globally: Exploring Self-Build Densification and Growth in Informal Settlements. *Urban Science*. 2023; 7(2):50.

shahideh, S., Kaboli, M. H., Dolat Abadi, F., & Shali Amini, V. (2023). Identifying and Prioritizing the Environmental Qualities Affecting Informal Settlements Using Fuzzy Delphi Method and Entropy Shannon Technique (Case study of Mashhad Metropolitan City). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 18(1), 69-80. (In Persian)

Soltani Asl, T., Adibi Saadinejad, F., Pourahmad, A., Sarwar, R. (2019). Structural analysis of factors affecting the future state of resilience of informal settlements, a case study: Mianabad settlement of Islamshahr. *Ayman Shahr Scientific Journal*, 3(2), 68-91.(In Persian)

Zhang, L. (2011). The political economy of informal settlements in post-socialist China: The case of chengzhongcun (s). *Geoforum*, 42(4),473-483.